

Strategisch plan Drielandenpark 2016-2019

INLEIDING

Het Drielandenpark is een grensoverschrijdend samenwerkingsverband tussen overheden bevoegd voor ruimtelijke ordening en milieu- en natuurbescherming in de Euregio Maas-Rijn. Opggericht in 2001 in het kader van een Interreg-project, berust het huidige Drielandenpark-partnerschap op een samenwerkingsovereenkomst tussen de partners voor de jaren 2016-2019. Het voorliggende strategisch plan beschrijft waarmee het Drielandenpark zich in de komende jaren bezighoudt. Het dient ter afstemming tussen de partners van het Drielandenpark rekening houdende met de verschillende competenties en thematische interesses. Het plan dient vooral als oriëntering en werkingsbasis voor de activiteiten van het projectmanagement en de projectgroep. Voor het brede publiek is het een aanknopingspunt voor diverse actoren en initiatieven in de partnerregio's die grensoverschrijdend wensen uit te wisselen of grensoverschrijdende projecten wensen te ontwikkelen.

Het plan wordt uitgevoerd door het projectmanagement en de projectgroep alsook in samenwerking met de Euregio Maas-Rijn en externe organisaties.

A: UITGANGSPUNTEN

Missie

Het Drielandenpark biedt een platform voor de samenwerking en uitwisseling over het behoud en de ontwikkeling van de kwaliteit van de open ruimte en het landschap van het Drielandenpark. Het werkt:

- grensoverschrijdend
- sector- en werkveld overschrijdend
- over bestuurlijke niveaus heen (d.w.z. lokaal-regionaal, gericht op Europa)

De missie respecteert hierbij de missies van de partners (zie bijlage 4).

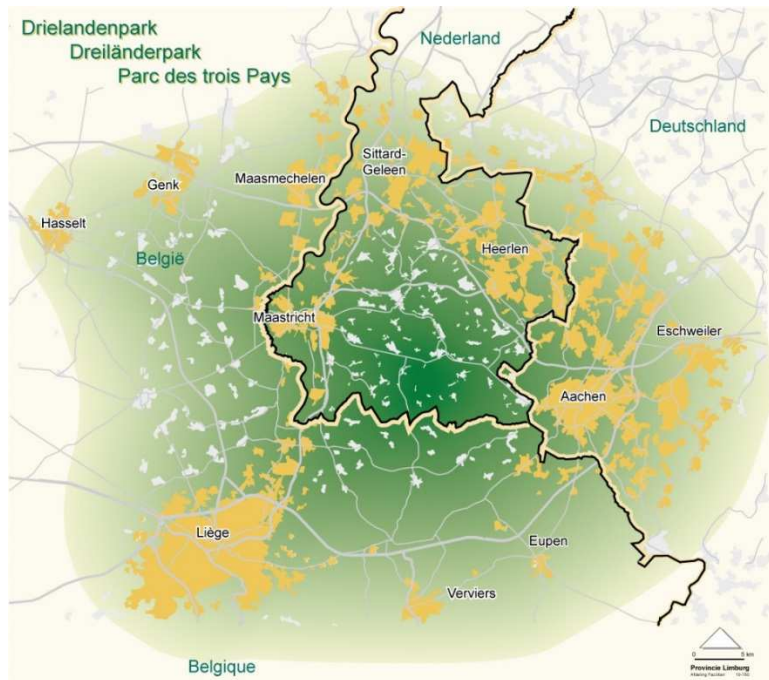
Definities

Volgens het Europees Landschapsverdrag (ELV) wordt onder *landschap* begrepen "*een gebied, zoals dat door mensen wordt waargenomen, waarvan het karakter bepaald wordt door natuurlijke en/of menselijke factoren*"¹. Daarnaast zien wij het landschap als gemeenschappelijke leef- en handelingsruimte van menselijke gemeenschappen en hun economie, alsook van andere organismen. Daarbij beschouwen wij het 'waargenomen' en het 'fysieke landschap' met alle subjectieve en objectieve aspecten ervan als twee kanten van dezelfde medaille.²

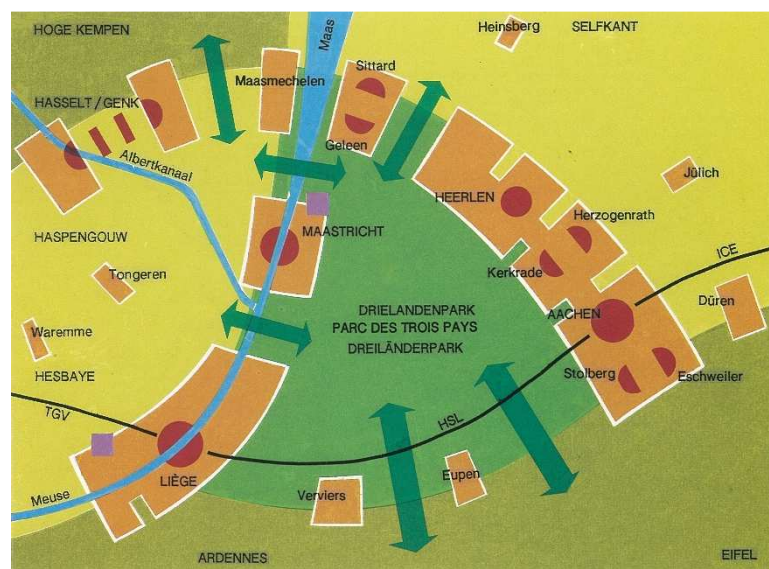
Op basis van de uiteenlopende functies en toegevoegde waarde omvat 'kwaliteit van de open ruimte en het landschap' diverse kwaliteitsaspecten, zoals bvb. landschapskarakteristieken, habitat- en waterkwaliteit, enz. (zie punt B1).³

Gebied

Het projectgebied van het Drielandenpark bestrijkt de ruimte tussen en rond de zogenaamde MHHAL-steden: Maastricht, Heerlen, Hasselt, Aken en Luik. De begrenzing van het gebied is vloeiend om ook een kijk daarbuiten mogelijk te maken. Het kerngebied waarop wij ons concentreren is de open ruimte binnen de stedelijke ring en de “groene verbindingen” door de “grijze infrastructuur”.

Figuur 1: ruimtelijke visie van de MHHAL-studie uit 1993

Figuur 2: huidige projectgebied van het Drielandenpark

Beleidsuitgangspunten en doelstelling

Het uitgangspunt van ons handelen wordt gevormd door het Europees Landschapsverdrag, de Strategie van de Euregio Maas-Rijn "EMR 2020"⁴, het Ontwikkelingsperspectief Drielandenpark⁵ en de studie "Landschapsbeleid voor het Drielandenpark"². Met onze inspanningen willen we bijdragen aan een duurzame ontwikkeling van de Euregio Maas-Rijn, aan het behoud en verbetering van de kwaliteit van leven van mens en dier en toekomstige generaties, aan de aantrekkelijkheid van het Drielandenpark als toeristische locatie en vestigingslocatie, en aan een sterkere relatie tussen stad en platteland.

Meerwaarde

Naast onze inspanningen in de partnerregio's is de meerwaarde van het Drielandenpark met name gelegen in de volgende punten:

- Het vinden van synergiën tussen de inspanningen van de partners en deze waar mogelijk te versterken door er een grensoverschrijdende samenwerking in op te bouwen
- het managen van grensoverschrijdende 'stromen' en wisselwerkingen, bijvoorbeeld op het gebied van water, trekkende diersoorten, uitzichten, informatie, toeristenstromen, verandering in het landgebruik, enz.
- het ontwikkelen van grensoverschrijdende planologische, ecologische, sociale en economische verbindingen
- de opwaardering van lokale gebieden door de euregionale en Europese context en het bereiken van een kritische massa voor de ontwikkeling van projecten
- elkaar inspireren en het van elkaar leren dankzij verschillende methoden, initiatieven en good practices van andere partnerregio's

Criteria voor projectontwikkeling

Met het Drielandenpark willen we vooral de ontwikkeling van grensoverschrijdende netwerken en projecten stimuleren (zie C1-C2). Een projectidee dat verder zou moeten ontwikkeld worden door het Drielandenpark zou aan de volgende 6 criteria dienen te voldoen:

- bijdragen aan de bevordering van het Drielandenpark in het algemeen en aan haar missie
- rechtstreeks en concreet in verband staan met het transversaal thema of de jaarlijkse prioritaire thema's van het 3LP (zie B1-B4)
- relaties tussen minstens twee regio's van het 3LP ondersteunen (meerdere op zichzelf staande projecten kunnen verenigd worden om één grensoverschrijdend project te ontwikkelen, idealiter tussen 4 regio's)
- ondersteuning door één (of meerdere) lokaal institutionele actor(en) (gemeenten, provincies, „direction extérieure des administrations“, NGO's enz.) in de bevoegde regio's
- het aspect „burgerparticipatie“ integreren
- voldoende zichtbaarheid

De selectie dient met het oog op deze criteria te gebeuren, rekening houdend met de beschikbare financiële middelen.

B: THEMA'S

In de grafiek 'Bloesem model' in bijlage 1 staan de verschillende thema's van het Drielandenpark aangegeven.⁶ Ons kernthema en onze kerncompetentie worden gevormd door het landschap met zijn kenmerkende elementen (hier gesymboliseerd door middel van een cirkel met punten). De elementen (waarvan er hier slechts enkele worden uitgelicht) stralen (via de bloemblaadjes) uit naar de thematische clusters en werkvelden die nauw samenhangen met landschapontwikkeling. Over de clusters (bloemblaadjes) lopen de raakvlakken, die via de verschillende ontwikkelingsassen en strategieën kunnen worden ontsloten:

B1. Landschap en groene infrastructuur (transversaal thema)

Motto: Culturele en ecologische bruggen bouwen.

In verband met landschap kiezen wij voor groene infrastructuur als transversaal thema voor het Drielandenpark voor de komende jaren. Dit is namelijk een concept met een multifunctioneel en synergetisch karakter. Bovendien is groene infrastructuur een van de investeringsprioriteiten van het Europese structuurbeleid. Terwijl 'landschap' door het ELV wordt opgevat als de totale ruimte, is 'groene infrastructuur' een onderdeel van het landschap als geheel, namelijk een netwerk van ecosystemen en landschapselementen die verschillende ecosysteemfuncties hebben. Binnen het EU-beleid wordt daarmee niet alleen een puur ecologische structuur bedoeld, maar een ruimtelijke-ordeningsconcept dat niet alleen ook cultuur omvat, maar ook recreatie- en authentieke gebieden of gebieden die van belang zijn voor (esthetische) waarneming, waardering en inspiratie.⁷

Omdat 'landschap en groene infrastructuur' heel breed is, richten wij ons op de volgende samenhangende functies en kwaliteitskenmerken (zie bijlage 3):

- a) Culturele functies: Versterking van het unieke karakter, de historische gemeenschappelijke kenmerken en culturele bijzonderheden en de beleving van het landschap van het Drielandenpark als basis van lokale en Euregionale identiteit en levenskwaliteit en als resource voor grensoverschrijdend toerisme.
- b) Regulerende functies: Verbetering van de waterretentiecapaciteit van het landschap, de waterkwaliteit en de bodemkwaliteit (met name ten aanzien van erosiebescherming en koolstofgehalte) in grensoverschrijdende stroomgebieden.
- c) Leefgebiedsfunctie: Verbetering van de habitatkwaliteit en verbindingen van het landschap voor diverse soorten, in het bijzonder deze die binnen NATURA2000 bescherming genieten en de grensoverschrijdend trekkende en zich verspreidende soorten.

Mogelijke activiteiten en projecten:

- workshops en fora met actoren uit cultuurlandschap, water en bodem, natuurbescherming (bvb. Euregionaal Forum Natuur/Klever Treffen)
- Grensoverschrijdende campagnes over invasieve soorten

- Grensoverschrijdend GIS en uitwerken van een 3LP-atlas op basis van de ESPON-studie² (bv. over ecologische netwerken, openruimte-structuren, landschapportretten, enz.)
- Projectontwikkeling in kader van samenhangend netwerk van groene infrastructuur in het Drielandenpark (EU Fondsen: LIFE, Natural Capital Financing Facility)

Naast de bescherming en de ontwikkeling van deze functies en kwaliteiten willen we ook graag samenwerken met sectoren en actoren die gebruikmaken van het landschap en hier invloed op hebben:

B2. Relatie stad-platteland / landbouw / energie

Motto: Meer kwalitatief hoogwaardige duurzame productie en in het landschap integreerbare hernieuwbare energie

Mogelijke activiteiten en projecten:

- Ondersteunen van veelzijdige en multifunctionele productie
- Het in kaart brengen van specifieke producties in het 3LP en stimuleren van kwaliteitslabels en regionale markten over grenzen heen
- Deelname aan Europese samenwerking op vlak van wetenschap en technologie (COST) op vlak van “Renewable energy and landscape quality”
- Projectontwikkeling in dienst van een complementaire biomassaproductie (EU Fonds: Horizon2020, European Innovation Partnership-Agri, Interreg V-A-B-C)
- Registreren van de invloed van maatregelen van landschaps- en natuurbescherming op de landbouwactiviteit en voorstellen voor mogelijke aanpassingen

B3. Relatie stad-platteland / cultuur / recreatie

Motto: Aantrekkelijk landschap als vestigingsfactor

Mogelijke activiteiten en projecten:

- Verbinding met de euregionale cultuur- en toerismeplatformen
- Publieke landschapsevents (bvb. ‘Drakenfeest’ op uitkijkplaatsen) en deelname aan lokale acties ter sensibilisering voor het landschap
- In beeld brengen van bekende landschappen in het Drielandenpark (Pays de Herve, Heuvelland, Voerstreek, etc.) als natuurlijk-cultureel erfgoed en als recreatieve bestemming.
- Projectontwikkeling met betrekking tot het valoriseren van de landschappen van het Drielandenpark in dienst van culturele ecosysteemdiensten (EU Fonds: LIFE Environmental Governance & Information, Creative Europe)

B4. Relatie stad-platteland / bebouwing / infrastructuur

Motto: Open ruimte en kwaliteit van bebouwing

Mogelijke activiteiten en projecten:

- Uitwisseling over modellen van ontwikkelingen van agglomeraties met het oog op het bevorderen van een duurzame urbanisatie, het vermijden van ongebreidelde

stadsuitbreiding en het behouden van de landschappelijke, stedenbouwkundige en architectonische kenmerken van de verschillende gebieden van het 3LP

- Workshops over landschapsgeoriënteerde ruimtelijke planning, stadsplanning, architectuur en infrastructuur (bvb. in samenwerking met universiteiten)
- Projectontwikkeling over grensoverschrijdende pools van percelen en uitrust en herbestemming van percelen over grenzen heen (EU Fonds: Interreg)

C: ACTIEGEBIEDEN

De activiteiten van het Drielandenpark splitsen we op in drie actiegebieden:

1. Netwerkvorming en uitwisseling – 2. Projectontwikkeling – 3. Communicatie en opleiding

C1. 3LP Partnerschap / Netwerkvorming / ervaringsuitwisseling

- Vergaderingen van de stuurgroep en de projectgroep met vakkundige uitwisseling
- Deelnemen aan en organiseren van netwerkbijeenkomsten per vakgebied (bijv. op het gebied van water, natuurbescherming, cultuurlandschap, bodem)
- Organiseren van Drielandenpark-projectora (als doorlopend format)
- Deelnemen aan Europese netwerken (zoals bvb. PURPLE⁸, IENE⁹)

C2. Projecten / Projectontwikkeling

- Voortdurende inventarisatie van projecten in de partnerregio's die betrekking hebben op de in onderdeel B genoemde thema's (eventueel een projectdatabase opzetten en onderhouden), inclusief mapping en bemiddelen bij het leggen van contacten
- Identificeren van de juiste Europese subsidiemogelijkheden, met name LIFE Environment, Horizon 2020, Interreg VA, VB Nord-West, VC
- Stimuleren en ondersteunen van gemeenschappelijke grensoverschrijdende projecten van partners uit het Drielandenpark en de Euregio Maas-Rijn
- Ontwikkelen en realiseren van eigen projecten via de Euregio Maas-Rijn als rechtspersoon
- Innovatieve financiering/alternatieve financieringsmogelijkheden onderzoeken, op basis van lopend onderzoek in de partnerregio's

C3. Communicatie / opleiding / kennisoverdracht

- Zorgen voor publiciteit op het gebied van het landschap en de activiteiten van het Drielandenpark en de doelstellingen van het Europees Landschapsverdrag in de richting van de media, politiek en het werkveld
- Stimuleren van participatie van het brede publiek en van lokale en regionale actoren
- Acties en campagnes met scholen, kenniscentra en andere opleidingsinstellingen doorvoeren

D: MEERJARENPLANNING

Het strategisch plan wordt uitgevoerd via een meerjarenplanning die jaarlijks geactualiseerd wordt en door middel van een werkplan concreet uitgewerkt wordt. In principe voorziet de meerjarenplanning de volgende volgorde en elementen:

Het transversale thema 'Landschap en groene infrastructuur' zal vanaf 2016 tot 2019 ononderbroken doorlopen. Met betrekking tot de relatie stad-platteland kiezen we ieder jaar prioriteiten uit de thema's B2-B4.

In het actiegebied C1 zal het Drielandenpark ieder jaar minstens 1 experten-bijeenkomst over een in het strategisch plan beschreven thema (co)organiseren om de vakkundige uitwisseling en netwerkvorming over de grenzen heen te bevorderen. Ook de vergaderingen van de projectgroep kunnen ertoe dienen om over concrete planningen en initiatieven in de partnerregio's uit te wisselen. Om de 2 jaar zal deze experten-bijeenkomst een projectenforum te zijn waar diverse initiatieven en innovatieve projecten uit de regio's voorgesteld en gekoppeld kunnen worden. In 2015 vond reeds een goed bezocht projectenforum over het thema "Landschap en groene infrastructuur" plaats. De experten-bijeenkomsten zijn ook bedoeld om grensoverschrijdende projectontwikkeling te stimuleren.

Bovendien wordt in actiegebied C2 indien mogelijk aan het begin van ieder jaar een projectinventaris van lopende en geplande projecten met betrekking tot een gekozen thema opgemaakt. De projectinventaris dient zowel in de vorm van een tabel alsook in de vorm van een kaart opgemaakt te worden om zowel thematische als projectmatige synergiën te vinden en een bottom-up samenwerking te stimuleren. Op grond daarvan kunnen afspraken worden gemaakt tussen de partners van het Drielandenpark (of zelfs daarbuiten) en, indien wenselijk, trekkers aangeduid worden om de samenwerking tussen partners te bevorderen en om de samenhang tussen projecten of project-initiatieven te kunnen benutten en verbreden. De resultaten van de projectfora en andere experten-bijeenkomsten worden opgevolgd in een aansluitende workshop en concrete initiatieven voor projectontwikkeling worden ingebracht.

In het actiegebied C3 is het de bedoeling om met het Drielandenpark aan minstens één passend publiek event per jaar deel te nemen of dit mee te organiseren om de zichtbaarheid van het Drielandenpark te vergroten en de bevolking voor de thema's van het Drielandenpark te sensibiliseren. Deze publieke events zijn het best grensoverschrijdend maar kunnen ook telkens enkel in één partnerregio plaatsvinden. Het belangrijkste medium waarmee we over de thema's en activiteiten van het Drielandenpark informeren, is de 3LP-website en de EMR-newsletter. Andere concrete communicatie-maatregelen worden in een communicatieplan uitgewerkt en kunnen in het kader van projecten omgezet worden.

E: REFERENTIES

¹ Council of Europe (2000), *European Landscape Convention*: ETS No.176, Florence.

² LP3LP Main Report (2014), *Landscape Policy for the Three Countries Park*: ESPON Targeted Analysis 2013/2/21

³ ISO 9000:2005 (2005), *Quality management systems – Fundamentals and vocabulary*. Daarbij aansluitend begrijpen we kwaliteit van het landschap als de graad waarin landschapselementen en – processen landschapsfuncties en andere eisen aan het landschap vervullen

⁴ Lenkungsgruppe EMR 2020 (2013), *Eine Zukunftsstrategie für die Euregio Maas-Rhein*, Hasselt.

⁵ Projektgruppe Dreiländerpark (2003), *Entwicklungsperspektive Dreiländerpark: Offener Raum ohne Grenzen*, Voerendaal.

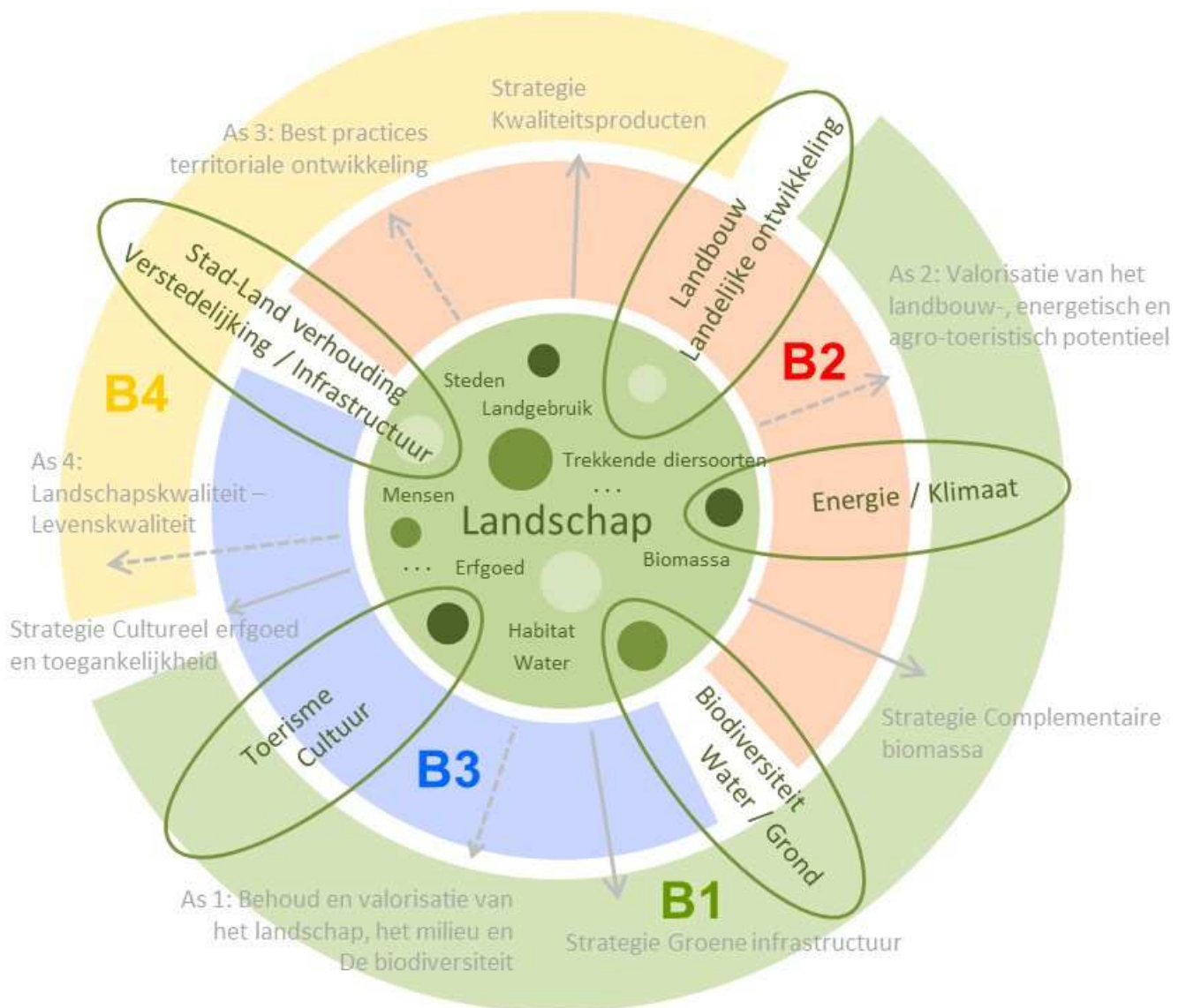
⁶ Institut Destreé (2012), *Die Zukunft des Dreiländerparks*, Abschlussbericht

⁷ European Commission (2013), *Green Infrastructure (GI) - Enhancing Europe's natural capital*: COM(2013)249

⁸ PURPLE: *Peri-Urban Regions Platform Europe*, www.purple-eu.org

⁹ IENE: *Infra Eco Network Europe*, www.iene.info

BIJLAGE 1 - 'Bloesem model'

In de grafiek 'Bloesem model' (Institut Destreé, 2012, gewijzigd) worden de thema's van het ontwikkelingsperspectief Drielandenpark geïntegreerd met aanbevelingen uit eerdere studies^{2,6}. De bloemblaadjes kunnen eventueel ook anders worden gerangschikt, waardoor er weer nieuwe raakvlakken ontstaan. De ontwikkelingsassen (Institut Destreé, 2012) en strategieën (LP3LP, 2014) moeten worden opgevat als een ideeënpool.

BIJLAGE 2 - Informatie over landschapsfuncties, ecosysteemdiensten en kwaliteitsaspecten (Tabel uit ² met aanpassingen)

LANDSCHAPSFUNCTIES	ECOSYSTEEDIENSTEN	LANDSCHAPPELIJKE KWALITEITSASPECTEN
Multifunctioneel landschap	Levering van een veelvoud aan diensten	kwaliteit van het landschap als de graad waarin landschapselementen en – processen landschapsfuncties en andere eisen aan het landschap vervullen
Productiefuncties	Productiediensten	
Plaats voor wonen, werken, vervoer, energienetwerken en productie		
Niet-hernieuwbare hulpbronnen		
Hernieuwbare hulpbronnen	Hernieuwbare hulpbronnen (incl. energiebronnen, biomassa, biochemicalïen, hout en medicinale bronnen etc.) Voorzien in voedselbronnen	
Regulerende functies	Regulerende diensten	typische milieukwaliteiten
Klimaat, luchtverontreiniging	Koolstofvastlegging	bvb. koolstofgehalte van de grond
	Lokale klimaatregulatie en luchtregulatie	bvb. luchtkwaliteit, evenwichtige temperatuurverhouding
Watervoorzieningen en wateropslag	Waterregulatie / zoetwatervoorziening / opvangen van extreme situaties	bvb. waterretentiecapaciteit, waterkwaliteit
Natuurlijke opbrengst	Erosiebestrijding / behoud bodemvruchtbaarheid	Bodemkwaliteit
	Waterzuivering, afvalverwerking en nutriëntenkringloop	
	Bestuiving	
	Biologische bestrijding	
Habitatfuncties	Habitat / ondersteunende diensten	
Biodiversiteit	Voorzien in habitats (inclusief habitats langs verbindingen)	Habitatkwaliteit, habitat verbindingen
	Behoud van genetische diversiteit	Biodiversiteit
Informatiefuncties	Culturele diensten	Aspecten van landschapsperceptie
Landschapsbeleving (inclusief recreatie)	Recreatie, mentale en fysieke gezondheid	Kwaliteit van de de openbare ruimte
	Esthetische waardering en inspiratie voor cultuur, kunst en ontwerp	Esthetische kwaliteit, landschapssfeer
	Kennis en educatieve ervaring	
	Spirituele ervaring	bvb. 'kwaliteit van de wildemis'
Archieffunctie	Identiteit, besef van plaats, historisch besef	Unieke landschapskarakter

De tabel toont het verband tussen verschillende milieu- en landschapsbeleidsmatige begrippen. 'Landschapsfuncties' worden vaak gebruikt in het kader van het nationale beleid. 'Ecosysteemdiensten' zijn belangrijke termen binnen het EU-beleid met betrekking tot het efficiënt gebruik van hulpbronnen en biodiversiteit. Verbetering van de 'Milieukwaliteit' is de doelstelling van het EU-milieubeleid. 'Landschapskwaliteit' resp. kwaliteitsdoelstellingen staan vermeld in het Europees Landschapsverdrag.

BIJLAGE 3 –Drielandenpark meerjarenplanning

Actiegebieden	2016												2017												2018				2019			
	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4
Vergaderingen projectgroep en stuurgroep	PG 26 jan		PG 10 maart					PG 29 sept		SG 17 nov				PG			PG			PG		SG		PG	PG	PG	SG	PG	PG	PG	SG	
Events			◆ 11. Klever Treffen 28-30/04					◆ Energie-conferentie EMR 07/09						◆ projectenforum Landbouw & Landschap					◆ NN		◆ IENE Conferentie?				◆ Dissemination event COST Action RELY?			◆ projectenforum				
Organisatie 11. Klevertreffen																																
Projectinventarisatie B1. Landschap en groene infrastructuur																																
Projectinventarisatie B2. Stad-Platteland / Landbouw / Energie																																
Projectontwikkeling B1. Landschap en groene infrastructuur																																
Organisatie projectenforum																																
Projectontwikkeling B2. Stad-Platteland / Landbouw / Energie																																

P vergadering van de projectgroep

S vergadering van de stuurgroep

◆ beroepsevent ge(co-)organiseerd door 3LP

◇ publiek event met deelname van 3LP

donkere kleur behandelingsperiode

lichte kleur mogelijke extra behandelingsperiode

groen B1. Landschap en groene infrastructuur

rood B2. Stad-Platteland / Landbouw / Energie

... zelfstandige voortzetting door partners